

नमो ब्रह्म भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस

सकिमनापुन्ही

आनन्दकुटी

Soarna Bahadur Bajracharya

बुद्ध धर्म सम्बन्धी नेपालको एक मात्र मासिक पत्रिका

वर्ष ७

अंक ७

ने. सं. ११००

ई. सं. १९७९

वार्षिक रु. १०/-

मूल्य रु. १/५०

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी, स्वयम्भू

नेपाल सम्बत ११०० नयाँ वर्षको उपलक्ष्यमा

सबैलाई

हार्दिक शुभ कामना

उपसम्पदा

श्रामणेर पञ्जालोक यही कार्तिक १४ गतेका दिन वयोवृद्ध प्रज्ञानन्द महास्थविरको उपाध्यायत्वमा उपसम्पदा दीक्षा प्राप्त गरी भिक्षु पञ्जालोक हुनु भयो ।

विषय—सूची

बुद्ध-वचन		१
बौद्ध संस्कृतिको एक चारित्रिक अंग दान	-भिक्षु सुदर्शन	२
दुःख के हो ?	-प्रकाश	४
आधुनिक मानव-सित	-किरण राज बज्राचार्य	६
बुद्ध देव	-रविन्द्र नाथ टेगोर	७
बुद्ध प्रतिमा	-भिक्षु धम्मानन्द (श्रीलंका)	८
थेरवाद	-चन्द्र बहादुर उपासक	९
श्रद्धा	-प्रकाश बज्राचार्य	१०
मां	-अशोक रत्न शाक्य	१५
भगवान बुद्धलाई सादर वन्दना	ले०-श्री न्हुक्षे बहादुर बज्राचार्य	१६
"विश्व सेवाको दृष्टि"	अनु०-केशरी बज्राचार्य	१८
बौद्ध गतिविधि		२०

आनन्द भूमि

“चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय
सुखाय देवमनुस्सानं । देसेथ भिक्खवे धम्मं
आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवल परिपुणं
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

(महावग्ग-विनयपिटक)

★

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन
सुखको लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र
मनुष्यहरूको हित सुख र कामको लागि संचार
गर । भिक्षुहरू ! आरम्भ, मध्य र अन्त समयसम्म
कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित उपदेश
दिएर सम्पूर्ण परिशुद्ध ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश
पार ।

★

सम्पादक मंडल

भिक्षु अश्वघोष

श्री वटुकृष्ण 'भूषण'

श्री न्हुछेबहादुर बज्राचार्य

वष ७

अङ्क ७,

कार्तिक,

वि०सं० २०३६ बुद्ध संवत् २५२३

आनन्दकुटी, स्वयम्भू

बुद्ध-वचन

अन्तः शुद्धि न दृष्टिले न श्रुतिले र
न त ज्ञानले नै प्राप्त हुन्छ । शीलव्रत पुरुषले
पनि आध्यात्मिक शुद्धि दिलाउन सक्दैन;
तर यतिमै यो नसम्झनु कि यो निरर्थक हो
र यसलाई त्याग गन्यो भने शुद्धि प्राप्त
हुन्छ । जब सम्म सम, विशेष (भेद) र हीन
(नीच) को विचार बनि रहन्छ, तब सम्म
शुद्धि दुर्लभ छ ।

बौद्ध संस्कृतिको एक चारित्रिक अंग दान

दान सबै धर्मको आधार हो । यो बौद्ध संस्कृतिको एक अभिन्न चारित्रिक अंग पनि हो । दानको वस्तु, दान पद्धति दान प्रतिग्राहक, दान दाता र दान दिनु पर्नेको कारण तिर विचार गर्दा बौद्ध सांस्कृतिक अंग दानको मौलिक विशेषता स्पष्ट हुन्छ ।

दानका लागि त्याग भावना हुनु जरूरी छ । विना त्याग भावनाको दान एक व्यवहारिक सत्य वा रीतिस्थिति मात्र हुन्छ । दान, त्याग जस्तो गहन र त्यतिको अन्तर्मुखि हुँदैन, परन्तु दानका साथ त्यागभाव चाहीं सधैं रहीरहन्छ । खराब स्वभाव छाडनु त्याग हो । जब कि दानमा केही भौतिक वस्तु, दिने दाता र प्रतिग्राहक भएको हुन्छ । लोभ र ममत्व प्रति विजयी पाउन दान हुन्छ भन्ने त्याग द्वेष र मोहमा विजय पाउन पनि व्यापक हुन सकिन्छ ।

कुन वस्तुको दान गरे ठूलो फल पाइने छ भन्ने कुराको निर्णय युगापेक्षित रूपमा हुन्छ । 'मोघन' को युगमा आरण्यक, ऋषिका लागि गौदान महत्वपूर्ण भए रजत स्वर्णको स्वतन्त्र परिभोग गर्ने पुरोहित युगमा अनेक विधि सून चाँडी दान तुलादानको आर्य अर्थ पूर्ण भएको छ । तर 'सुत्तनिपातले' गाउँ, ग्रामवासी गाई-गोरू र दास दासी दानको आलोचना गर्दछ । यसको अर्थ हो, घर खेत र भोग विलास छाडेका ऋषि, मुनि, योगी वा श्रमणहरूको जीवन यापन व्यवस्थाका लागि केही दान गर्नु गृहस्थहरूको

कतंव्य हो । त्यागी वा वितृष्णाका व्यक्तिहरूको भरण पोषण भन्दा प्रकारको दान, दाताहरूको लागि त्यति फलदायी हुँदैन बरू दानग्राहकहरूको लागि भौतिक-संग्रह मात्र हुन्छ । बौद्ध बाङ्गमयमा चीवर वस्त्रादि अष्ट परिष्कार, भोजन, शयनाशन र भैषज्य दानको वर्णन गरेका छन् । यी सबै वस्तु वास्तवमा गृहत्यागी भिक्षुहरूको लागि भरण पोषणको न्यूनतम आवश्यकता मात्र हो । भिक्षुहरूलाई त्रिचीवर विना एक रात पनि बस्नु जहाँ विनय विहित छैन, त्यहीं त्रिचीवर भन्दा बढी वस्त्र राख्नु पनि "निस्संगिय" आपत्ति हुन्छ । नया वस्त्र पाएको दश दिन भित्रै चीवर बनाउनु पर्ने, सून चाँडी ग्रहण नगर्ने विनयबाट स्पष्ट गर्दछ, दान त्यागमयी जीवनको न्यूनतम आवश्यकता पूरा गर्ने रूपमा मात्र हुनु पर्दछ । शीलवान व्यक्तिलाई उसको साधना मार्गमा बढ्न उसलाई आवश्यकतम वस्तु दिनु, दानको महानता हो ।

एक प्रत्येक बुद्धको भिक्षापात्रमा एक जना दाताले तातो यवागु (जावला) दान दिए । प्रत्येक बुद्ध फलामको पात्र तातेर घडी दायाँ हातबाट बाँया हातमा, घडी बाँया हातबाट दाँया हातमा पात्र राख्दै थिए । त्यो दृश्य आफ्नो घरको दैलोमा बसिरहेकी एक उपासिकाले देखिन् । तिनले फट्ट आफ्नो हातको चूरि फुकाएर दान दिइन् । प्रत्येक बुद्धले त्यस चुरिलाई पात्र मुनि पीडा जस्तो गरी राख्नु भयो । उपासिका आफ्नो तत्क्षण ज्ञानबाट

आफै खुशि भइन् । दानको पुण्यबाट तीक्ष्ण एवं अद्वितीय प्रज्ञावान होस् भनेर प्रार्थना गरिन् । गौतम बुद्धको समयमा यही उपासिका खुजुतरा उपासिकाहरूका प्रज्ञामा सर्वश्रेष्ठ भइन् । यस प्रसंगबाट स्पष्ट हुन्छ 'चुरि' दानबाट महान प्रज्ञावान हुने फल पाइने होइन, बरू प्रत्येक बुद्धको सुपात्र र वहांलाई त्यस बेलाको आवश्यकताले गर्दा 'चुरी' पनि महत् फलदायी भयो ।

तर हाम्रो संस्कारमा परम्पराको अनुकरणबाट ठूलो प्रभाव पारेको हुन्छ । ऋषि, मुनि, योगी, श्रमण, क्षीणाश्रव, प्रत्येक बुद्ध, हिमवन्त प्रदेश वा अरुण्यमा कन्दमूल र फलमा घेरै दिन बिताइकन वर्षमा एक बार केही दिन 'लवण' नून रसका लागि मानिसहरूको बस्ति तिर आउन्थे । यी पुण्यात्माहरूका लागि नूनको ठूलो महत्त्व थियो । 'लवण' रस पाए पछि आशीर्वाद दिन्थे । मानिसहरूले नूनको दान महत् फलदायी माने । यो संस्कार आज पनि "नूनको सोखो गर्नु पर्दछ" भन्ने धारणामा यथावत छ भन्नु अत्युक्ति हुने छैन । तत्पश्चात सिद्धार्थले सुजाताद्वारा दान दिइएको क्षीर भोजन गर्नु भएकै रातमा बोधिज्ञान पाए । त्यसैको संस्मरणमा आजपनि क्षीरदान महान पुण्य प्रद मान्दै आएका छन् । प्रत्येक वर्ष पंचदानका दिन क्षीरदान गर्दछन् । प्रत्येक वर्ष पंचदानका दिन क्षीर दान गर्दछन् । जब कि वास्तविक कुरा शीलवान व्यक्तिलाई उसको आफ्नो त्याग र साधना मार्गमा लागि रहन आवश्यकतम् वस्तु दिनु नै महान फलदायी दान हुन्छ ।

दान आवश्यक रूपमा मात्र महत्त्वपूर्ण हुन्छ । एक बार आयुष्मान आनन्दलाई राजा कोशलकी रानीहरूले ५०० वटा वस्त्र दान दिइन् । आयुष्मान आनन्दको अल्पेच्छु अपरिग्रह स्वभावबाट प्रभावित राजालाई आनन्दद्वारा ५०० वटा वस्त्र स्वीकारको कुरा बडो आश्चर्यको विषय बन्न गयो । राजा स्वयं बिहारमा जानु भयो र सोध्नु भयो,

"भन्ते, के तपाईले ५०० वटा वस्त्र ग्रहण गर्नु भएको कुरा सांचो हो ?"

"हो महाराज ! मैले ५०० वटा वस्त्र आज ग्रहण गरेको छु ।"

त्यतिका वस्त्र तपाई के गर्नु हुन्छ भन्ते ? "

"महाराज, मैले वस्त्रहरू चीवर पुराना भएका भिक्षुहरूलाई बांटी दिने छु ।"

"भन्ते, ती भिक्षुहरूले आफ्ना भएका चीवर के गर्ने छन् ?"

"अन्तरवासक बनाइ लाउने छन् ।"

"अनि तिनीहरूको पुराना अन्तरवासक नि ?"

"बिछ्यौना बनाईने छ ।"

"भएका पुराना बिछ्यौना के गर्ने छन् ?"

"महाराज, त्यसबाट पाउपोस बनाईने छ ।"

"भन्ते, पुराना पाउपोस तिनीहरूले के गर्ने छन् त ?"

"महाराज, ती पुराना जीर्ण पाउपोस कुटेर मांटेमा मिसाइकन भिक्षुहरूले भिट्टाको लिपपोटमा लाइ दिने छन् ।"

यही हो दान ग्राहकमा हुनु पर्ने अपरिग्रह स्वभावको उदाहरण र प्राप्त वस्तुको सदुपयोगको ज्वलन्त उदाहरण ।

दानको महत्त्व दानग्राहककी सच्चरित्रमा पनि निर्भर हुन्छ । पञ्चशीलमा प्रतिष्ठित व्यक्तिलाई दान गर्नु भन्दा अष्ट शीलमा प्रतिष्ठित व्यक्तिलाई दान दिनु महत् फलदायी हुन्छ । दान वस्त्र बीज भए दानग्राहक बीज आरोपण गर्ने क्षेत्र हो । बुद्ध सहित क्षीणाश्रव भिक्षु भिक्षुणी संघ, क्षीणाश्रवभिक्षु संघ, भिक्षु भिक्षुणी संघ, भिक्षु संघ नै पुण्यरूपी बीज आरोपण गर्ने अनुत्तर पुण्य क्षेत्र हो । यसपछि सदाचारी र वितृष्णा तिर द्योगशील उव्यक्तिलाई दान दिनु फलदायी, हुन्छ । हत्यारालाई शस्त्र र शत्रुलाई वीष ख्वाउनु दान हुने छैन ।

दानको आनिशस दान दिने व्यक्ति र उसको दान पद्धतिमा पनि निर्भर हुन्छ । सम्यक दृष्टिका साथ सोमनस्स भएर दिने दान र त्यसै एवं कर मिटाउन दिएको दानमा आकाश जमीन फरक छ । स्वयं सुचरित्र भएर राम्रो चिताएर, भौतिक वस्तु लाभको आकांक्षा नराखेर दिने दान नै बौद्ध संस्कृतिको चरित्र संग मिल्ने दान हो । दान मूलतः आफना लोभ र ममत्वमा विजय पाउन अभ्यास हो । वास्तविक रूपमा दान गर्नु युद्ध गर्नु समान दुष्कर छ । युद्धमा शत्रुलाई जित्ने जस्तै आफना लोभ लालच र ममत्वमा विजय नपाइकन दान गर्नु असम्भव छ । यसै कारण भनिएको हो, "दानञ्च युद्धञ्च समानमाहु" । युद्धमा युद्ध विजय पछिका मनस्थिति संग युद्धको मतलब छैन । परन्तु दानमा दानपछिको मनस्थितिबाट पनि प्रभाव पार्दछ । त्यसैकारण दान दिन अधिका "पुब्बचेतना" दान

दिइरहेको अवस्थामा "मुञ्चचेतना" र दान दिइसकेपछिका "अपरचेतना" शुद्ध गर्न बौद्ध संस्कृति जोर दिन्छ । दानदिने दाताको चरित्र र उद्देश्य वास्तवमा खेतमा छरेको बिउका लागि मलजल जस्तै हो ।

वस्तुतः बौद्ध संस्कृतिको एक चारित्रिक अंग दान शील समाधि र प्रज्ञा मार्गमा प्रतिष्ठित वा मार्गमा अधि बढीरहेका व्यक्तिहरूको न्यूनतम आव शकता भावपूर्णको दायीत्व हो । यो दायीत्व उपासक उपासिकाहरूले स्वयं शीलमा प्रतिष्ठित भएर गर्नु पर्दछ । दान पूर्व र दान पछि पनि आफ्नो मन सम्यक् दृष्टिमा राख्नु पर्दछ । एक दिएर अनेक पाउने आशा नलिइकन आफना लोभ र ममतामा विजय पाउनका लागि भनि मान्नु पर्दछ । यसैमा बौद्ध संस्कृतिको एक चारित्रिक अंग दानको विशेषता निहित छ । अस्तु ।

—प्रकाश

दुःख के हो ?

बुद्ध भन्नु हुन्छ— "जन्मनु, बुढा हुनु, मर्नु दुःख हो । शोक, मनको खिन्नता, हैरानी पनि दुःखै हो । अप्रिय संगको संयोग, प्रियसंगको वियोग पनि दुःखै हो । इच्छा गरेको नपाउनु पनि दुःखै हो । सारांसमा पाँचै उपादान स्कन्ध दुःखै हुन्....."

बुद्धका यी ५ उपादान स्कन्धहरूमा (रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान) संसारका सारा भौतिक एवं

आध्यात्मिक विषयहरू पर्दछन् । यस उसले बुद्धको अनुसार सारा संसारै दुःख हो ।

बुद्धको यो दर्शनलाई कोहि विद्वानहरू साह्रै व्यवहारिक, सत्य र गहनतम मान्छन् भने कोहि कोहि यसलाई मात्र तैयार छैन । पछिल्लो प्रकारका व्यक्तीहरू भन्छन कि 'संसारमा दुःख छन् ठिक छ; तर सुख पनि नभएको होइन । सुख कै प्राप्तीको लागि त मान्छेहरू प्रयत्न-

शिल छन् ।'

साधारणतः व्यवहारमा हामी पनि सुखको अस्तित्वलाई श्वीकार गर्दछौं । एक गरिब मान्छेले विचार गर्छ कि पैसा मात्रै भै दिएको भए उ दुःखबाट मुक्त हुने थियो होला । तर केहि गरी प्रशस्त पैसा पाएमा पनि उसले पूर्ण सुख पाउन सक्दैन । अर्को चिन्ता आइहाल्छ कि पैसा सिद्धिएर जाने पो हो कि ! यसरी हामीले तथाकथित सुख प्राप्त गरेता पनि यो सुखमा 'सुख सिद्धिएर नजाओस्' भन्ने चिन्ता (दुःख) लागि नै रहन्छ । यसैले हामी पूर्ण दुःख बाट मुक्त हुन सक्दैनौं । विद्वानहरू भन्छन् "सांसारिक सुख वास्तविक होइन, क्षणिक छन् ।"

दुःखको बेला समयकाट्न अत्यन्त कठिन हुन्छ, जबकि सुखको समय दौडेको चालै हुँदैन । फल स्वरूप मनोवैज्ञानिक तवरले दुःखको अवधि लामो हुन्छ, सुखको अत्यन्त छोटो । स्मरणिय छ सुखको अवधि पछि आएको दुःख सबभन्दा कष्टदायी हुन्छ ।

अज्ज साँच्चै मानौं भने सुख वर्तमानको चीज होइन—यो त भूत र भविष्यकालको कल्पना हो । हामी कुनै गएको घटनालाई सम्झेर त्यसलाई 'सुख' सम्झ्छौं । जब वर्तमानमा बढि दुःख हुन्छ तब भूतका घटनाहरू सुखदायी हुन्छन् । वर्तमान सुख पाउन नसक्नाले भविष्यमा पाउने इच्छा राख्दछ । हामी कुनै काम गर्छौं त त्यसको फल प्राप्तिको लागि ठूलो आशा राख्छौं (अर्थात् भविष्यको सुखको कामना गर्छौं ।) वर्तमानमा हुने तथाकथित सुख क्षणिक र दुःखै दुःखले घेरिएको हुन्छ । लामो समयको पर्खाई पछि जुन सुखदायी फल मिल्छ, त्यो साह्रै अल्प समयी हुन्छ र तुरन्तै नयाँ प्रकारका कठिनाइ एवं दुःखहरू श्रृजना हुन थाल्छन् । वर्तमानमा दुःखकै मात्रै राज्य छ ।

व्यवहारमा जुन हामी 'सुख' भन्छौं त्यो 'सुख' शब्दले

दुःखको उल्टो जनाउने होइन । 'सुख' भनेको त खालि 'कम दुःख' मात्रै हो । तर विरोधीहरू भन्न सक्छन् कि यदि यस्तै हो भने 'दुःख' लाई पनि त 'कम सुख' भन्न सक्छौं नि । तर संसारमा दुःखै बढि हुनाले हामी दुःखलाई नै माप दण्ड मान्छौं, सुखलाई होइन ।

जसरी हामी व्यवहारमा तातोको उल्टो चिसो मान्छौं । तर वास्तवमा चिसोले तातो कम भन्ने मात्रै जनाउँछ । अर्थात् ताप दुबैमा छ तर कम (चिसो) र बढि (तातो) मात्रै फरक छ । त्यस्तै दुःख सर्वत्र व्याप्त छ तर कम (सुख) र बढि (दुःख) मात्रै हुन सक्दछ ।

बुद्धको यो सर्वव्यापि दुःखको सिद्धान्तलाई लिएर धेरै मान्छेहरू बुद्धलाई निराशावादीको लांछना लगाउँन् । तर यसरी लांछना लगाउनेहरूले पनि बुद्धको यो दर्शन श्वीकार गरेको अप्रत्यक्ष रूपले स्पष्ट हुन्छ । अर्थात् उनीहरू पनि मान्छन् कि संसार दुःखमयी छ, तर आफू आशावादी बन्न चाहेकोले उनीहरू दुःखलाई सुख देख्नु नै राम्रो ठान्छ । तर बुद्धनिराशावादी हुनु हुन्न । कुनै डाक्टरले रोगीलाई यो रोग लागेको छ भन्दैमा उ निराशावादी हुँदैन । त्यस्तै संसारमा दुःख व्याप्त छ, यसलाई हटाउनु पछि भन्दैमा बुद्ध निराशावादी बन्दैन । बरु बुद्ध ठूलो आशावादी एवं उत्साही हुनुहुन्छ किनकि उहाँको अनुसार कोशिश गरेमा यस सर्वव्यापि दुःखबाट मुक्त हुन सकिन्छ ।

व्यवहारमा हामी दुःख भएकोलाई नै सुख ठानेर त्यसमा आनन्दित हुन्छौं । यसरी नै दुःखलाई छन छन कम गर्दै लगेन अन्त्यमा दुःख नै निर्मूल पारिदियो भने कति सुख हुने होला ? यसरी पूर्ण रूपले दुःख निर्मूल गरेर पाउने जुन आनन्द हो त्यो हामी जस्तो सर्वत्र दुःखमय संसारमा बस्नेले कल्पना पनि गर्न सक्दैनौ । बौद्ध धर्मको निर्वाण यस्तै पूर्ण दुःखबाट मुक्त हुने अवस्था हो ।

बौद्ध धर्मको यस सर्वत्र दुःख व्यापि दर्शनको व्याख्या भारतको प्रसिद्ध बौद्ध विद्वान भिक्षु जगदिश काश्यपले यसरी गनुं भएको छः “संसार एक काँडा विछाडिएको, तर रमाइलो विछुँचीना हो । जसले यसको मज्जा लिन चाहन्छ उसले काँडाको घोचाइ पनि सहनु पर्दछ । यस्तो विछुँचीना सुखदायी कि दुःखदायी आफैले विचार गर्ने कुरो हो । बौद्ध

धर्म यस्तो विछुँचीनाबाट थाकेर उम्कन चाहने व्यक्तीहरूका लागि हो, यसलाई राम्रो मान्नेलाई होइन । पछिल्लो प्रकारको मान्छेले यसबाट नथाके सम्मन् मज्जा लिन सक्छन्..... अनि पछि मात्रै उसले बौद्ध धर्मको महत्व बुझ्नेछन् .....

साधु ! साधु !! साधु !!!

—किरण राज बज्राचार्य (पाटन)

आधुनिक मानव—सित

मानव !

तिमी मानव भएर पनि दानवको कुकृत्य किन रन्छौ !
के तिम्रो हृदयमा आफ्नो सजाति प्रति मोह रहेन,
के तिम्रो बिचारको मानवको अस्तित्व केही रहेन,
भन मानव, तिम्रो किन चुप हुन्छौ ।
के तिम्रीलाई थाहा छैन बुद्ध पनि मानव थिए भनि,
या तिम्रो उहाँलाई ईश्वर सम्झंदै थियो ।
पचिस सय तेइस वर्ष अघिको यो कुरा हो,
उहाँ पनि हामी जस्तै मानव थिए,
हामी पनि उहाँ जस्तै मानव हौं ।
फरक केवल यति छ कि,
उहाँ हिलोको बिचमा फुलेको कमल सरी भए ।
हामी फगत हिलं मै रहरह्यौं ।
उहाँको आदि काल देखिको पवित्र कर्मले,
उहाँ मानव भइकन पनि भगवान जस्तै पुजियो ।
उहाँ हाँस्र हित र मुक्तिको लागि

पेंतालिस वर्ष सम्म धर्मको सन्देश दिन्दै हिड्नु भएथ्यो ।
तर मानव,
तिमी यति कृतघ्न छौ कि,
उहाँको असंख्य गुणलाई माटोले पुनं खोज्छौ ।
उहाँ महान त्यागी हुनुहुन्थ्यो ।
यदि उहाँले तिमिले जस्तो सुख, ऐश्वर्य चाहेको भए,
किन त्यस्तो बिसाल राजभवनलाई त्याग गर्थे ।
उहाँलाई आफ्नो निजी स्वार्थ भन्दा,
आफ्नो सजाति प्रति अखण्ड प्रेम थियो ।
मानवको अस्तित्व प्रति अखण्ड विश्वास थियो ।
तर, मानव, छै तिम्रीले बुझेको उहाँको महानता,
उहाँ, त यो पनि भन्नुहुन्दैनथ्यो कि,
मैले प्रतिपादन गरेको धर्मलाई तिम्रीले,
आँखा चिम्ली विश्वास गर;
अरूको शरणमा होइन, मेरो शरणमा आउ ।
उहाँ त सदा यो भन्नु हुन्थ्यो कि,

तिम्नो स्वतन्त्र बिचारले, स्वतन्त्र आस्थाले,
जुन धर्म अपनाउँदा ठिक सम्झ्छौ;
त्यही नै अपनाउ ।
तर पनि मानव, तिमो मुख बनि रह्यो,
उहाँको अमर सन्देशलाई तिमिले नियालेर हेरेनौ ।
तिमिले केवल दानवको व्यवहारलाई नै अंगाल्यो ।
स्वतन्त्र मर्तिस्कले तिमिले बिचार गरेनौ ।

मानव !

तिमो शान्तिको खोजमा अशान्तिको बिउ रोप्छौ,
जस्बाट कि तिमो, शान्ती फल्ने आशा राख्दछौ ।
तर तिमो यति अज्ञानी पनि नबनिदेउ कि,
अशान्तिको बिउ रोपी शान्तिको बिरूवा हुर्कन्छ भनि,
तिमो यदि आफ्नो अस्तित्व उभार्न चाहन्छौ भने,

भवसागर तने कामना गर्छौ भने,
तिमोलाई यो मानव जन्मले नै सघाउ पुऱ्याउनेछ।
अरूको हाहामा लागेर,
बुद्ध धर्मलाई पनि आँखा चिम्ली विश्वास नगर,
बरू सब धर्मका मौलिक सिद्धान्त प्रति,
निष्पक्ष भावले बिचार गर,
गहिरीएर बिचार गर,
यसबाट तिमो जुन निष्कर्षमा पुग्नेछौ,
तिमिले जुन सिद्धान्तको प्रतिपादन गर्ने छौ ।
त्यो नै तिम्नो समुन्नतिको मार्ग हुने छ ।
तिमिले केवल हिम्मतलाई काँधमा बोक,
सफलता तिम्नो बाटो पछ्याइरहेको हुन्छ ।
सुख शान्ती तिम्नो अकमाल पाउन तम्सिरहेका हुनेछ ।
बुद्ध शरण गच्छामी

— रविन्द्रनाथ टेगोर

बुद्ध देव

हे बुद्ध देव ! तिम्नो जन्मभूमि वास्तवमा यहीं हो- यो
कुर संसार,

कारण तिम्नो करुणाले नै मानवको
अखण्ड असफलताको सून्यतालाई परिपूर्ण पार्दछ,

गुमाएको धर्मलाई र विनाश भएको विश्वासलाई पुनरूद्धार
गर्दछ ।

अरूलाई तिमोमा विस्तृत गराउँछौ,
र यसरी तिनीहरूका नरात्रा दिनहरू भुलाई दिन्छौ ।

(बुद्ध देव पुस्तकबाट)

बुद्ध प्रतिमा

बुद्धको शान्त र नरम प्रतिमा सौन्दर्यको आदर्श हो । बुद्धको प्रतिमा एसियाको संस्कृतिको बहुमूल्य साक्षा सम्पति हो । बुद्ध-प्रतिमा नभएको भए जति सुकै सौभाग्यशाली भएता पनि एसिया केवल एक भौगोलिक वर्णन हुने थियो ।

तर बुद्धको प्रतिमाको प्रशंसा एसियालीले मात्रै गरेका होइनन्, एनाटोले फ्रान्स आफ्नो आत्म जीवनीमा लेख्नु हुन्छ, "१८९० मा, मङ्को प्रथम दिन म पेरिसको मुसे गुइमेटमा पुगें । त्यहाँका एसियाका देउताहरूको मौन र सरलताका बिचमा रहेको, दुःखित मानवतालाई समझ-दारी र करुणा बढाउनतर्फ ध्यान आकर्षित गर्ने बुद्धको मूर्ति माथि मेरो आँखा पन्यो । मैले महसुस गरें कि यदि कुनै देउता पृथ्वीमा आएको भए उहाँ नै होला । मैले आफूलाई उहाँको अगाडि घुँडा टोकेरहेको र प्रार्थना गरिरहेको महसुस गरें ।"

एक पटक एक जनरलले बुद्धको एक प्रतिमा विन्स-टन चर्चिललाई दियो । जनरलले भन्यो, "यदि कहिल्यै तिम्रो मन व्यग्र र व्याकुल भएमा यो प्रतिमा हेर र आनन्दित होउ ।" किन बुद्धका शब्देसहरू बुद्धि विकसित भइ सकेकाहरूलाई राम्रो लाग्यो ? सायद यसको उत्तर बुद्ध-

प्रतिमाको निर्मलतामा पाउन सकिन्छ । रंग र रेखाकमले गरेर मात्रै मान्छेहरूले बुद्ध र उहाँका उपदेशहरू प्रति श्रद्धा प्रकट गरेको होइनन् । मानव कल्पना शक्तिको सर्वोत्तम शृष्टि बुद्धको मूर्ति बनाउन मानव हातहरूले धातु र ढु गामा काम गरेका थिए । साक्षीको लागि श्री लंकाका स्थित अभयगिरी विहारमा रहेको मूर्ति वा सारनाथको बुद्ध मूर्ति वा बोरोबोदूरका प्रशिद्ध मूर्तिहरूलाई लिन सकिन्छ । आँखाहरू करुणाले व्याप्त छन् र हातहरूले निडरता वा सुइच्छा र आशिर्वाद प्रकट गर्दछन्, वा तिनीहरूले विचार गुत्थीहरू सुल्काउँछन् वा विश्वलाई उहाँको महान सत्य खोजको प्रत्यक्षता देखाउँछन् । जहाँ जहाँ धर्म पुग्यो, त्यहाँ त्यहाँ महान गुरुको प्रतिमा पनि संगै गयो, पूजाको लागि होइन बरु ध्यान र श्रद्धाको लागि । केसरलिंग भन्नु हुन्छ "मलाई बुद्ध प्रतिमा भन्दा श्रेष्ठ यो विश्वमा अरु कुनै थाहा छैन । यो दृश्य रूपमा आध्यात्मिकताको पूर्ण साक्षात्कार हो ।"

बुद्धको मूर्ति एक व्यक्तिको प्रतिक होइन, यो त बुद्ध-त्वाको प्रतीक हो । .....

(What Buddhists Believe बाट अनुदित)

थेरवाद

थुगु युगे धर्म हे माने यायगु खः सा थेरवाद बुद्ध धर्म जक लो थें खने दु । थुकी भक्तिया नाप नाप ज्ञानया लँपु दु । थुगु धर्म सुयातं मंगल मजू । थुकी कर काप धयागु छुं मद्रु । चित्त बुद्धे जूसाः छिसा जक माने यायगु खँ दु । थ्व धर्म थन वया स्वः वा धका धाय् वह जू । थःम्हं हे थ्वोका आचरण याय्मागु व थःगु तुति थम्हं च्इ फइगु शिक्षा जागु करपनि भरोसाय् मच्वनेगु खँ थुकी दुध्याना च्वगु दु ।

भगवान् बुद्धं धया विज्यागु दु- जि धाल धायवं मिखा तिसिना छिमिसं माने याय्मागु धर्म मखु । थःम्हं छक बाँलाक मनं वाला खःथें च्वंसा, ज्यूथें च्वंसा माने याय्गु मखुसा ऊयातुक ज्वना च्वने मागु मद्रु । सुनानं सुयातं शुद्ध याना तरे याय् फँ मखु । थःगु कोसिसं जक तरे ज्वीगु दुःखं मुक्त ज्वीगु खः । वसपोल बुद्धं स्वतन्त्र चिन्तनयात गाक्कं महत्त्व बिया विज्यागु दु ।

बुद्ध धर्म महत्त्वपूर्णगु मेगु खँ खः संसारे दक्क चीज अनित्य दुःख अनात्म खः । दक्क वस्तु परिवर्तन व स्यना वनीगु जुया दुःख अले थःम्हं धयाथें छुं मद्रुगु जुया अनात्म जुल । उत्पन्न जुल, पलख च्वन अले विनाश जुया च्वन । जन्म जुल, वृढा जुल, बिरामी जुल, योपि नाप बाया च्वने माल, मयोपि नाप हना च्वने माल । मनं तुनागु इच्छा पुरे मजुल । थ्व फुक्क दुःख खः । छुं नं थःमं धया थें

मद्रु । उकि अनात्म धागु खः । थःत थःहे भरोसा खः । धम्मपदे (१६०) धयातगु नं दु ।

अत्ताहि अत्तनो नाथो, कोहि नाथो परीसिया ।

अत्तनाव सुदन्तेन- नाथं लभति दुल्लभं ॥

अथ- थःहे थःम्ह नाथ खः थ बाहिक मेपि नाथ भरोसा सु दु । थःत थःम दमन याम्हंसित दुर्लभम्ह नाथ प्राप्त जुइ ।

थेरवादी बुद्ध धर्म बरो गम्भीर व उत्तमगु धर्म खः । थ्व धर्म बुद्धे जुल कि जीवने तच्चकं शान्ति व हलुकापन याउसे च्वं धयागु अनुभव जुइ । थ्व धर्म थ्वीका कायत मिथ्या दृष्टि तोता छोयमा । गुरू मुष्टि च्वने मज्यू । मन शुद्ध मज्वीकं नदीस मोल्हइवं पाप कटे जुइ मखु । पंच बलि बिया थुगु भक्ति द्यो खुसि जुइ घाइगु, अन्ध विश्वासे च्वंतले यात बुद्ध धर्म मथूगु जुइ । बौद्ध जुइत थज्योगु म्वा मद्रुगु अन्ध विश्वासं मुक्त जुइ मानि ।

गुरू धागु खँ उल्लघन याय् मज्यू, उल्लघन याय्वं दोष व पाप लाइ धका ख्याचो बियातगु जुया च्वन । थःगु स्वार्थ सिद्ध याय्त द्यो न्ह्योने तया च्वंगु सुया होश मद्रु । छन्ह्या खँ खः दापा व बाजं खःलते नासः द्यो पुजाय् छुं मम्यूम्ह म्ये यात प्यपुं क चिना नासः द्योया न्ह्योने तया गपते चुपि क्रिया हिनू माला हिम्हइ का च्वंगु जुया च्वन । अन छम्ह भुयुम्ह विदेशी टुरिष्ट (यात्री) वया अन

छु धका स्वबले हिम्हडका च्वंगु घटना छना थ्व छुयागु धका न्यंगु जुया च्वन । धर्मयागु हे धका लिसः न्यना व चाह्युवोम्ह भूयूषां धर्मया नामे गज्योगु पाप यानाच्वंगु बुद्धया जन्म भूमि हे धाय् मलो धया वन हे ।

दापा थाइ बले म्य हालीगु धासा महासत्व राजकुमार विश्वंतर राजकुमारी कबिर राजकुमार व भगवान बुद्धयागु न काइगु, ज्या धासा अज्योगु मिले मजुगु याइगु ।

थज्बोगु धर्मया नामे यक्य जीथाय् ज्या जुया च्वंगु दु । खेरवादी धर्म थज्योगु नाति कुति, धिति कुति छुं मडु । याउसे च्वं ।

थ थः पित्त माला जक प्राणिहिंसा याना बलि बीगु चलन कीथाय् देका तगु खने दु । थ्व खँया बारे छक बाँलाक बिचा याना स्वे बह जू ।

—प्रकाश

श्रद्धा

“ए बाबुचिया मां ! न्यनाला छं ? थूगुसी कीथाय् गामे भिक्षु वंगु दु हं— धर्मालोक धाःम्ह” — बःम्हस्यां क्वबिना वःगु डोको थचक्क दिका, म्हेया धू था था याया मुसुं काजि धाल ।

“छाय्ले ? बाखँ के बिज्यागुला ?” दुने भुतुली कुं वया मि च्याके मफे च्वंम्ह कलाम्हें न्यन ।

“अले छु थुगु पाले ३ ला तक्क थन हे च्वना बिज्या-इगु वर्षावास हं ।” मुसुं काजि धू हे फि फि थाःगु, वाँ वाँ खाःगु सुकुली थचक्क आशन जमे यात । कलाम्हें निपा दुसिम-ही, चि भतिचा व लः थल छगः भ्यातना न्ह्योने वे हल । थः भातया न्ह्योनेसं च्वना इता वायुगु शुरू यायां धाल “भव छुयाय् ? दां मडु, अन्न मडु । भन्तेयात छु दान बीगु ? दूगु जाकि भतिचा नं वैद्ययात विया । बाबु चित मखमलि साहु नं ‘जिमिथाय् लाछी वल’ धका खिचां न्याका हल । नय् पित्यागु थें वाँ खाःगु धाः— वैद्यमकर्येसैं गनं जी ?”

दुसि म-ही घुतुका च्वंम्ह मुसुं दाजुं तस्सकं फसुका

लनाः धाल— “छुयाय् ? की गरिव, सकस्यां हेपे याइगु । सत्ययात थाय् मडूगुलि हे थ्व यात कलियुगु धाःगु मखा ज्वी ? अखुनु ग्वारा बाज्यात ‘छंम्ह बखुं मखमलि साहुया काय्त काकःचां कयका स्यागु’ धका धैगु नं तस्सकं हे स्यनका । वया काय्यात दायकूम्ह धका जि खना सह हे थाःगु मखुका वं । मखमलिया नं छु दोष ? पवीं या गु वं मखु, वयागु धनं याःगु । की गरिव.... सासः हे ल्हाय्थाय् मडु ।” निम्हं भचा सुं क च्वन । मुसुं काजीं हे मौनता भंग यात— “न्ह्यागु धाःसां भन्तेयात छु दानला वी हे माली । छुं मडुसां महि निपा छुना ब्यु । बरू छसाः धांलाय्का छु जुल धका ?”

“ए साहुनी ! न्यनाला छं ?” बजां क्वारारारा साला लासाय् ग्वारा तुला च्वंम्ह मखमलि साहु नं धाल ।

“छु हं ?” उत्सुक जुया पूजा याना च्वंम्ह कलाम्हें न्यन ।

महुती जाय्क बूगु कुं पवास्स त्वःता साहुनं धाल—

“कीथाय् गामे भिक्षु धर्मालोक वंगु दु वर्षावास च्वनेत ।

गांयापि सकलें दान ब्यू वनी । की नं वने माली । आखिरे
गांया साहुला खः, बांलाक कः कः घायक दान बी । कीगु
नां ला तय हे माल नी ।”

“सुं गामात स्वया नं ववह्यंका बी वांमला....अ....।
मबी नं मज्यू, सकस्यां गिजे याई । थव भिक्षु धैपि नं वै,
खँ सयकी, नै, वनी । गुलि याउँस्य च्वं ।”

“न्ह्यागुसां मुसुंकाजीया सिकं नि ववह्यंका बी मज्यू
का । थुगु पालेला वयागु न्हाय सकस्यां न्ह्योने भ्वीका बी
माः । खाः बाकु दुम्ह चख्वां जुजुनाप जोडि खोजे याः
वैगु....” साहुनं साहु पहलं न्वावात । दुने कलाम्हं आणतिया
गं थाना हःगु ताय दत ।

सकस्यां मिखा चक्कन । म्हासुसे च्वगु चीवर, देमा
छपा जायक पाय्म्वः फलफूल जाःगु निपा देमा, छगः दाला
दंक जाकि । न्ह्यो न्ह्यो कश्मरया लें सुरूवा फिनाः तुताम्हं
चुया वै च्वंम्ह मखमलि साहु । साहुया भारतं फिकेयाना
तःगु न्हूगु लाकांत न्ह्याना तःगु दु, ल्हाते थोगु अगुत दु-
स्वे बले ससले वने त्यंम्ह जमिदार थें च्वं । वयागु ल्यू
ल्यू दान बीगु ज्वना वया च्वंपि च्योचा तयगु पलटन ।

शान्त, निर्मल व चक्कंगु ह्वाः जुया बिज्याना च्वंम्ह
भिक्षु धर्मातिक छमा सिमाया ववसं बिज्याना च्वंगु दु ।
न्ह्योने छ्वाः खयरं उपासक उपासिकापि पयतुना च्वंगु दु ।
धमाधम थःम्हं ज्वना वःगु दान वस्तु भन्तेयात लः ल्हाल्हां
पयतू वंपि नं खने दु ।

सिह थें पलाः छिनाः मखमलि साहु सरासर भन्तेया-
थाय वन । सकस्यां लें चिला बिल । साहुनं भन्तेयात
वन्दनायात, ल्यूने नोकरतयगु ल्हार्ति काकां दान बीगु शुरु
यात । पयतुना च्वंपि सकस्यां मिखा तःहाकः यात, गुम्ह
गुम्हम्यां दाना नं स्वन । दान बी सिधंका साहु फरक्क

फहिल, प्यखेरं मिखा ब्वल । ककु घस्वाका, छाति फ्लेयाना
फटाफट लिहां वन । सकलें चुप ! सकलें आश्चर्यं !!
सकस्यां इर्ष्यां !!! तर भन्ते धाःसा अथे हे शान्त, अथे
हे निर्मल, अथे हे निश्चल !!!

श्रद्दालुगणपि यक्कोस्या ला दान हे ब्यू वने मछाला-
वं हे मवं । गथे वनी- त्वाः देवा च्याना च्वंयाय् पुलुपुलु
गेडा ? ध्याक्वे लाक्क नवःघांय्या अचार व दुसि मन्हि
निपा ल्हाती ज्वना च्वंम्ह मुसुंकाजी नं अथे हे अन्तद्वन्दे
लात । वयात नं वनेला मवनेला जुल । भन्तेया न्ह्योने
व्वैतगु देमात छक्व स्वल, थःगु ल्हाते छकः मिखा ब्वल ।
अन्ते हीन भावनायात श्रद्दां त्याकल । बुलुहुँ पलाः
न्ह्याकल । भन्तेया न्ह्योने पुलि चुल, छ्यो ववछुना मन्हि
निपां लःल्हान ।

पयतुना च्वंगु भीडया दथुं मखमलि साहुया छम्ह मनु
हररर न्हिल । अले मेम्ह, अले मेम्ह, अले मेम्ह न्हिल ।
अन्ते थाय् छगुलि हे न्ह्यूगु सः नं थ्वल । मुसुंकाजीया
ह्वाः ह्याउँसे च्वन, निफुति खववि तिकि दन । वया निति
धरति हे तज्याना कुतुं वसां ज्यू थें च्वन ।

“छिपि छाय् न्हिलागु ? मधूरगु शान्तगु सःलं भन्ते नं
न्यन । सकलें चुप ! हाकनं भन्ते नं घया बिज्यात- “उपा-
सक, उपासिकापि ! श्रद्दां ब्यूगु दाने गिल्ला याय्गु ठिक
मखु । मू वगु वस्तु हे दान बीमाः धैगु छुं म्दु । दाने धन
सिकं श्रद्दा हे आवश्यक धका सीकि । हेपेयायां भिक्षु
संघयात भोजन याकूगु सिबें श्रद्दां छप्यः चिपगु जा दान
ब्यूगु हे तधं; हेपेयाना लुंया महल दान ब्यूगु सिबें श्रद्दां
चाया गुल्पाःचा छगः दान ब्यूगु हे उत्तम; मनं मयो मयो
बगैचा हे दान ब्यूगु सिबें दुनुगःलं निसें निपवः स्वां चढे
याःगु हे श्रेष्ठ....। उपासक, उपासिकापि ! ध्येवा जक
दयवं उत्तमम्ह, लोम्ह, भिम्ह मनु ज्वीगु मखु । धार्थ्ये मनु

ज्वीत ७ गु गुण धर्म माः । अपि खः- श्रद्धा, शील, हिरी, ओतप्प, श्रुत, त्याग, व प्रज्ञा । श्व ७ गु गुणधर्मयात हे सप्तरत्न व सप्तसत्पुरुष धन घाई । सप्तरत्न धन ध्येबा धनसिबे तःधं । ध्येबा धनला गो फय् थें वै, खुसी थें वनी । सप्तरत्न धन न मि नै, न लखं च्वीकिः न खुं खवी फैं, न डाका लुटे याय् फैं; न थुकियात सेफे स्वथने माः; थुकिया अंश बन्द नं याय् म्वाः । ध्येबा धने कतपिनिगु हस्तक्षेप दै वा ज्वी फु, तर गुणधन थःगु हे व्यक्तिगत खः । ख ला थों कन्हैया जमानाय् दां मदेक म्वाय् फैंमखु, दां नं माः । तर विद्वान तय्गु लागि न्हापां । सप्तरत्न धन हे तःधं, अले तिति दा तःधं ज्वी । उकें न्हापां कीत श्रद्धा मां; अले तिति धनया मू दै । श्रद्धा ध्येबा धनसिबे श्रेष्ठ जू....”

भन्तेया प्रवचन जुया हेच्वन । विहार छगुलि हे शान्त की को हे हाःस मदु । ध्याक्वे लावक फयतुना च्वंम्ह आनन्द-रत्नं खुब ध्यान बिया न्यना च्वन- एकचित्त जुया, ध्यान मग्ग जुया ।

“भन्ते ! श्व श्रद्धा धैगु छु ?”

‘श्रद्धा सुं नं व्यक्ति वा छुं नं सिद्धान्त प्रति दुनुगःलं निसैंया विश्वास खः, आदर खः । गथेकि कीसं पंचशील न्यने; श्वीके । थुकी विश्वास दतकि पंचशील प्रति आदर दै, श्रद्धा दै । अले कीसं पंचशील ग्रहणयाय् ।’ बः नापं वै च्वंम्ह आनन्द रत्नयात भन्ते नं श्वीकल । अपि निम्हं गां चाहिला च्वंपि ।

“छु श्व श्रद्धा मदयकं मज्यूला ?”

आनन्द रत्न आश्चर्य चाल “गथे ? मथुलः जि, भन्ते ।” भन्ते नं धाल- ‘थुलि अप्पो श्रद्धा नं तय् मज्यू कि उकी की सदायात लिकाब् मजीक ध्यपुना च्वनी । छुनु

तिति भारते छम्ह किशानयात म्हुगसे देवी दूर्गा धाल “छंगु पूजां जि साप असन्तुष्ट, जित भोग माः ।” घात्थें कन्हें खुनु व किसानं देगले वना थःगु गःपः थःमंहंतुं चदंका बिल (-सत्य घटना) । थज्योगु (थुलि) अप्पो श्रद्धा मज्यू गूगुलि कि यक्को दुःख सी माली, मखूगु धारणाय् लाइ ।”

न्होने सँ छम्ह जोगि सर्गते ल्हानिपां थस्वाका वै च्वन । भन्ते नं जोगियात क्य कयें आनन्दयात श्वीकल- “स्व, व जोगिया ल्हा दूगुया छु मतलब ? ल्हा ज्या याय् त खः; ज्याय् ख्येल मयासे सुं क तैतय् मखु । सुर्घों प्रति वयागु थुलि भक्ति नं बांमला । थःयात अकमं क ज्वीक तय्गु घात्थेया श्रद्धा मखु, अन्धभक्ति खः ।”

न्हाचः निसैं धाय् मास्ते वै च्वंगु आखिरे आनन्दं न्हाहे थन- “श्रद्धा धैगु हे कां ला खःनि, भन्ते । श्रद्धां याना मज्यूगु बानि छुटे याइ मखु । न श्व जोगि हे ल्हा छायागुया फाइदा बेफाइदा विचाः याः न न्हाचःयाम्ह किसानं थःगु ज्यान बीत लीच्यू । श्व छुकियाना जूगु ? श्रद्धां याना ला खः । उकें श्रद्धा कां ।”

भन्ते मुसुकक न्हिल- “ठिक धाल, श्रद्धा कां खः- तर अति जुलकि जक । श्रद्धा प्रकाश खः- दुसा जःवै, लें खनी; मदुसा ख्यूसे च्वनी, छु नं खनी मखु; अप्पो जुसां मज्यू, मिखा तिरिमिरि घाई, लें छुटेयाय् फैं मखु । अप्पो हे श्रद्धा नं मज्यू, द हे मदैगु नं मज्यू । बुद्धया मध्यम मार्ग अनुसारं ठिकगु श्रद्धा माः ।”

निम्हं देपा पाखे मोडे जुल । बुलुहुं खें ल्हा ल्हा वना च्वन । निम्हस्यां हथाय् मजू- भन्तेया फूसंद दु, आनन्दया जिज्ञासा दु । लैय् वक्कोस्यां भन्तेयात वन्दना याइ, गुम्ह गुम्हस्यां दान नं बी । अबले हे आनन्दं हाकनं थःगु शंका छु- “तर श्रद्धा व विश्वासं बाना ला छुं नं बीजबा

विकाश ज्वी मखु । सूर्ययात रथे च्वंम्ह घो धैगु खंय आतक्क विश्वास याना च्वंगु जूसा सूर्यया वास्तविक रूप कीसं गथे सौके फे ? छुं नं चीज शंका उपशंका याना तिनिला व विषयया प्रगति याय् फे मखुला भन्ते ?”

भन्ते नं धाल ‘अप्पो हे श्रद्धा, अप्पो हे विश्वास मज्यू । तर विना विश्वाशं प्रगति नं ला ज्वी फे मखु । थः थः शकस्यां अविश्वाश जुल धाःसा छुं नं सामुहिक ज्या याय् फे मखु । अले गथे प्रगति ज्वी ? श्रद्धा तय्माः, तर धिगु थाले जक । श्रद्धा तयगु धाय्वंतुं लाःलाःथाय् श्रद्धा तेगु मूखंतव मूखंता खः, वे तेगु कल्पना खः । सिमा पीमाः धाय्वंतुं लखे सिमा प्यू वनेगु नं ठिक मखु ।”

गल्लिया छम्ह मचा दुरूरू व्वां वःगु, लुफीं हाना भाराक्क वःतुल । भन्ते नं बुलुहुं मचायात थन, स्याः- थाय् इत्ति इसियाना बिल । मचाला मछाला ताःप जुल । मचा विल्लू वंगु खना आनन्दं न्ह्यु न्ह्यु न्यन- “अं भन्ते, अयसा श्रद्धा गन गन तयगु ले ?”

“लु” कःमि लुंयात जांचे याई, छवी, छयाई, च्वली, अले थः सन्तुष्ट जुल धायव तिन लुं धका विश्वास याई । अथे हे छुं नं प्रति श्रद्धा तय् न्ह्यो, भक्ति व विश्वाशयाय् न्ह्यो न्ह्योपां थःम्हं विचाःनि याय् माः । ज्यू, थे च्वंसा जक श्रद्धा तय्माः । अले विश्वाश जुया व लिसे श्रद्धा बल्लादा बै, विचाः याय्गु कम जुया वनी । थःम्हस्यां मय्यूगु खँ वल कि, यदि पूर्ण श्रद्धा दुम्हस्यां धाःगु ख सा अनुकरण याय् अःप्वी ।”- भन्तेनं ध्वाथ्वीकल ।

न्ह्योने निम्ह चिकिचाधिकःपि दुगुचात म्याय् म्याय हाय्क साक्षा यंका च्वंगु खने दत । न्ह्यो न्ह्यो पूजाभू ज्वना तःम्ह, दक्षिणा ल्हाते लाइगुलि मुसुमुसु काःम्ह गुजुं ; ल्यू ल्यू बाबां लाक्क छाय्पा तःपि जजमापि । ला नं नय

दैगु, स्वगंते थाय् नं सुरक्षित नं ज्वीगुलि सकस्यां न्ह्यु ख्वाः । अपि खना भन्ते नं धाल- “का स्व अमिगु अन्धविश्वाश ! खः मखु, ज्यू मज्यू विचा हे मयासे श्रद्धा तलकि थथे अन्धविश्वाशे लाई । यदि घो सर्वशक्तिमान हे खः, वरदान बी फुम्ह हे खः धैगु जूसा कतपिनि हिंसा याःवगु या भरे छाय् म्वाय् माल ? दुगु स्याःसा स्वर्गे वसा मनु स्याःसा छाय् मवान ? पुरोहित तस्सें धाड- ‘ध्व पाप मखु, पुण्य खः । ध्व पुण्यं याना सीम्ह सित्रा स्वर्गे वनी ।” तर थःसीसा स्वर्गे वनी धका स्यूपि सुं नं पुरोहित सी न्ह्याःला थें ? थुजोगु छुं विचाः मयासे विश्वाश याय्गु हे अन्ध श्रद्धा छः; अन्धविश्वाश खः ।”

थःगु मने अन्तद्वन्द्वं जूगुलि आखिरे आनन्दं न्यन- “थथे हे खः धैगु जूसा, भन्ते, श्रद्धा धैगु हे छाय् माल ? श्रद्धा ला कन स्यकी जक ।”

भन्ते नं लिसः मब्यु । निम्हं गुरुगुरु वना च्वन । इथाय चुके छम्ह ह्याउंमचा नाप मांम्हं ख्या याना च्वन, धाल “मां धा, बाबु, मां ।” मचा थःगु लडवडे जूगु सः पिकाल “म....म्मा ।” ध्व खना अकस्मात भन्ते न न्यन- “आनन्द ! व माम्हं मचायात मांम्हांसत ‘बा’ धाय्गु स्यंसा छु ज्वी ?” आनन्द अकमके जुल, नवाय मफुत । भन्ते नं हे धाल- “मां बी न मचा छायायात ‘भ्यगः’ वात सफू ‘काथ’ वात ‘दुरू’ धाय्गु स्यंसा छु ज्वी ? तर अथं स्यनी मखु ध्व विश्वाशया खँ खः । छु व मचां मा बी नं मखूगु स्यनी धका शंका याय्गुला ?”

लिसः वल- “भन्ते ! मचां ला मां बीयात विश्वाश- याय् हे माःनि ।”

भन्ते नं धाल- “उकें विश्वाश व श्रद्धा मा हे माः । थःम्हं बालाक थाय् मफुनि बले, मसभनि बले कतपिनिगु

हे विश्वाशे च्वने माली ।” सफू ज्वना थ्वः थ्वः मस्त +कूल वना च्वंगु खना भन्ते नं हानं धाल- “हूँ मस्त खंला ? छु व मस्तसें गुरूं मखूगु स्यनी धका शंका यायगुला ? अमित स्यंकी धका मती तयगुला ? गुरूयाके विश्वाश दयाःला सय्कःवैगु खैनि, अमित त्वःगु खै नि । गुरूं छु स्यन मस्तसें व हे अनुकरण याइ, छाया धाःसा गुरू प्रति अमि विश्वाश दु । यदि विश्वाश व श्रद्धा हे मद्गुह मनु जूसा वं छु सय्के फे ? ‘बुक’ माने सफू धका न्ह्याम्हस्यां धाःसा विश्वाश मयाःसा व मनु नं बुक माने सफू धका गुबले सीके फे ? मा बौ न स्यंगु भाय्ले हे विश्वाश मयाःसा वं गुबले भाय् ल्हाय् सय्के फे ? उके विश्वाश मदयक मगाः । विश्वाश दुम्ह व्यक्ति प्रति श्रद्धा दे । उके कीसें मा बौ, गुरू प्रति श्रद्धातया आदर तया, मान याना, मर्यादा तया ।

खँ ल्हा ल्हाँ छुगु पसले ध्यन, आनन्दं विन्तियात- “भन्ते ! त्यानुल ज्वी, भचा आराम कया बिज्याहूँ । पसः कीगु हे खः ।” भन्ते नं अन भचा त्यानु बंकल, ख्वाउंगु लखँ प्याः चागु लंकल । अले भन्ते नं धाल- “विना विश्वाशं ज्या ज्वी मखु । लेनदेन व व्यापारे नं ला विश्वाश मदयक मज्यूनि । विश्वाश मद्गु विश्वे स्वाय्गु कल्पना तक्कं याय्गु ग्यानापुस्से च्वं । विश्वाश व आदर मद्गु छुं न व्यवस्था सम्भव मद्गु- चाहे समाजवाद ज्वीमा, चाहे पूं जीवाद ।”

भचा लना भन्ते नं हानं धाल- “थःम्हस्यां मस्यु मसः धाःसा व मनु नं सयकेत मेम्हसिगु भरोसा काय् माः वयात विश्वाश याब् माः । उके बौद्ध पिसं बुद्ध प्रति, भन्ते पिनि प्रति श्रद्धा तै । गथे छम्ह लँ द्रम्ह मनु लँ कयना ब्यूम्हस्या विश्वाशयाना ल्यू ल्यू वनी । अथे हे कीसँ नं कीत स्यने कने याइपित श्रद्धा तय् माः । हाकनं कतपिनिगु श्रद्धा स्यंकेगु न मानवता मखु । कतपिनिगु विश्वाश व श्रद्धा

त्याके फुम्ह हे धुक्क ज्वी, सन्तोष ज्वी, सुखी ज्वी । दां जक दयां निडर, सन्तोष व सुखी ज्वीगु मखु । उके श्रद्धा धन तः धं । छुं चीज सय्का काय् त धन जक दया मगाः, श्रद्धा नं माः । श्रद्धा निर्मल, निश्छल व शुद्ध ज्वीमा । श्रद्धा जातपात व धनी गरिबया भेदभाव मखं ।

आनन्द रत्न सन्तुष्ट जुल, भन्तेयात वन्दना घात । उबले हे छम्ह डोको कुबिना वःम्ह बुडी थःगु डोको दिकाः भन्तेयाथाय् वल । सुकगु दाख थें हे ख्वाः सुक च्चिम्ह, कुलि कुलि गूगु वसः पुना तम्ह, गंसिचाम्ह व बुडीया ल्हाते श्वाथःगु कापते प्वःचिना तःगु प्वः छप्वः दु । बुलुहूँ तुकुतुकु भन्तेयाथाय् न्ह्योने वल । प्वः पयन । सिया तःगु कःनि छम्हचा खने दत । पसले दुने च्वंम्ह पसल्या हाला- हल- “ए, ए नाईचा ढोमा ! छु याय् त्यानागु ? छ नं दान बी त्योला ? गुम्हस्यां ब्यूगु लः तक्क नं प्पे मज्यू धाःसा कःनि न्ह्ये जीला ?”

लिक्क च्वंपि सकलें हररर न्हिल । आनन्द रत्नया साप हे सुकुमंत । मेम्हस्यां तोकेयात- “भन्ते ! दान कया बिज्याय् मते । कामिनी व, थी नं मंत्यो ।”

मेम्ह नवायगु पाःकाल- ‘हूँ हूँ बुडी, थःगु ग्वाबू चाय् च्वहूँ । तुं छी च्वंम्ह ब्यां चां हिमाले बय्गु स्वे मते ।”

बुडीया मिखाय् खबि लल्ल धाल, मखाब, प्वः वन्दयाना छ्यो क्वछुना लिहाँ वनेत फरक्क फहिल ।

उपासिका ! भन्ते नं मधूर सलं सःतल । बुडीं लिफः स्वलं । भन्ते नं पात्र मद्गुलि चीवर हे फे बिज्याना च्वंगु खन । बुडीया मन हे लब् ताल । कःनि प्वंकल । बें पुति चुया भन्तेयात वन्दना यायां खबि निफुति तिकि बंकल ।

आनन्द रत्नया मन हे खुलुलुलु मिन- भन्तेयां निर्मल हृदय खना, बुडीया दुनुगः निसैया श्रद्धा खना.....

मां

बो मां छंगु गुण अनन्त
छाय् धासा शुजागु ज्यां ॥धु॥

बिकया ज्वकया लफायना तःम्ह
थम्ह हे न मनसे मचायात नकीम्ह
शुजाम्ह मांयात जि अथेहे
सेवा याय् फयेमा

यो मां.... ....

थ्यर्दे न्यार्दे दइबले भि खे स्यनिम्ह
थःगु ज्यानं वांछोया स्यने कने याइम्ह

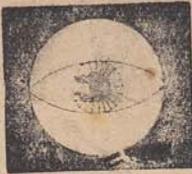
उजाम्ह मा यात जि अथेहे
भाव व्यक्ति याये फयेमा

यो मां.... ....

घोवनस्थाय् शील दुम्ह इयाबिम्ह
यायेमाक्को ज्या स्यनां कलह मदेकीम्ह
भिथेहे शान्त याइम्ह मांयात
शान्त पुर्वकं तये जयेयमा

यो मां.... ....

नेपाल सम्बत् ११०० क्यंगु
न्हूगु दँया उपलक्ष्ये
सकसितं शुभ कामना
अष्टिक नर्व

OPTIC NERVE

Optometrist & Specialist in Corrective
Glasses & Sun-glasses

New Road (opposite Bhugolpark)
Kathmandu. Nepal

नेपाल संबत् ११००

न्हूदँया लसताय्
भितुना

आनन्द कुटी विद्यापीठ परिवार स्तम्भ

भगवान बुद्धलाई सादर वन्दना

लेखक :- श्री न्हुक्षे बहादुर बज्राचार्य संस्थापक
शिक्षक तथा सुपरिवेक्षक

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा
सम्नु तस्स ।

धार्मिक सम्प्रदायहरूको संस्थापक-
हरूमा भगवान बुद्धको स्थान उच्च
छ । जसको व्यक्तित्व, बोद्धिक शक्ति,
बाक शक्ति, दृढसकल्पता, शिष्ठत्व
प्रज्ञा सहित दया करुणा यस स्वतन्त्र
चिन्तन शक्ति आदि कुराहरूमा विशेष
स्थान छ त्यस्तो भगवान बुद्धलाई
सादर प्रणाम ।

यदि कुनै व्यक्तिले अरु धार्मिक
सम्प्रदायहरूका संस्थापकहरूको स्थानमा

श्री लङ्काका मिश्रु नारद महास्थविर आ. कु. विद्यापीठ परिवार संगै

उच्च स्थान प्राप्त गरेको छ भने, त्यो व्यक्ति हो बुद्ध
भगवान जसले मानव व्यक्तित्व विकास र प्रचार प्रसार
कार्यमा सरलता तर प्रभावित तरिकाले वास्तविकताको
ज्ञानको दर्शनको पथ प्रदर्शक र आफै पनि जीवनमा यी
कुराहरूमा सफलभूत हुनु भयो, त्यो बुद्ध भगवानलाई
सादर प्रणाम ।

त्यो व्यक्ति जसले राजकीय गुणहरूले सुसम्पन्न भएर
पनि साधु सन्तहरूको गुणबाट बन्धित छैन, जो कुलिन
शाशक जातीमा जन्म भएर पनि जानपात, धन दौलत,
ऐश आराम आदिको पर्वाह नगरी साधारण जनजीवन
अपनाउनु भयो, अन्ततः गर्त्वा सम्यक सम्बुद्धत्व प्राप्त गर्नु
बहुजन हिताय बहुजन सुखायको बाटो अपनाउनु भयो

त्यो बुद्ध भगवानलाई सादर प्रणाम ।

आत्मावादी वा अनात्मावादी, आस्तिकवादी वा नास्तिकवादी, सबैले भगवान बुद्धको नाम आदर भावले लिन्छन् । ती व्यक्तिहरू जसले मानव जातिले सत्यताको ज्ञान पाउन सक्दैन भन्थे, ती भौतिकवादीहरू जसले सत्यता भनेकै छैन भन्थे, सबैले भगवान बुद्धको प्रशंसा गर्थे ।

यस्ता व्यक्तिहरू मध्ये उदाहरणार्थ निम्न लिखित विशिष्ट व्यक्तिहरूले बुद्ध भगवान प्रति केही आफ्नो विचार प्रकट गरेको उद्धरणहरू यसप्रकार छन् ।

(1) BUDDHA IS FOR WHOLE MANKIND

The Buddha is not a property of Buddhists only. He is the property of whole mankind. His teaching is common to every body. Every religion, which came into existence after the Buddha, has borrowed many good ideas from the Buddha.

-A Muslim scholar

(2) Buddha is the way

"I feel more and more that Sakya-muni is the nearest in character and effect to Him who is the Way, the Truth, and the Life."

-Bishop Milan

(3) Intelligent Light

He is the first person to throw intelligent light on the mind process.

-Dr. S. Radhakrishna

(4) The Buddha's Mission

The mission of the Buddha was quite unique in its character and there-

fore it stands quite apart from many other religions of the world. His mission was to bring the birds of idealism flying in the air nearer to the earth, because the food for their bodies belonged to the earth.

-Hazarat Inayat Khan

(5) It is old yet new

Buddha's message, old yet new and original for those immersed in metaphysical subtleties. captured the imagination of the intellectuals and it went deep down into the heart of the people.

Nehru, "Discovery of India"

(6) THE LIVING MESSAGE

The Buddha attained NIBBANA leaving a deathless memory and an eternal message. That living message is still in all its truth and vitality. At no time in the history of the world was it needed more than now when we are confronted by the terrible threat of the Atomic and Hydrogen Bombs. May this message of tolerance and compassion of the Buddha be with you in your labours.

-Dr. Rajendra Prasad,

The former president of India.

(7) ETERNAL DEBT TO THE BUDDHA

It is my deliberate opinion that essential part of teachings of the Buddha now forms an integral part of Hinduism. It is impossible for Hindu India today to retrace her steps and go behind

the great reformation that Gautama effected in Hinduism. By his immense Sacrifice, by the immaculate purity of his life he left an indelible impress upon Hinduism, and Hinduism owes an eternal debt of gratitude to that great Teacher.

—Mahatma Candhi, “Maha Bodhi.”

(8) Emperor of Yogis

The Buddha is an Emperor among Yogis.

—Sankaracharya

(9) THE BUDDHA'S GREATNESS

“I cannot myself feel that either in the matter of wisdom or in the matter

of virtue Christ stands quite as high as some other people known to history—I think I should put Buddha above him in those respects.”

—Bertrand Russel,

“Why I am not a Christian.”

(10) BUDDHA THE BEST MAN

This Sagamoni (Shakyamuni) Was the best man they ever had Among them and their first Saint, He was the son of a wealthy and Powerful king and was so good As to avoid all kinds of worldly pleasures.

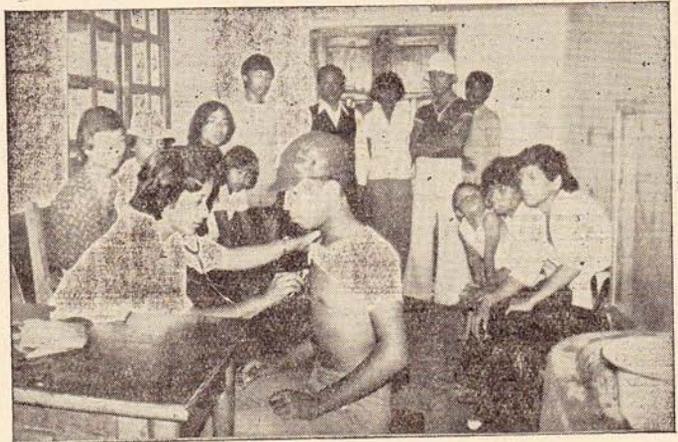
—Marco Polo (the book of Marco Polo)

“विश्व सेवाको दृष्टि”

अनु —केशरी बज्राचार्य

शिक्षिका —आनन्दकुटी विद्यापीठ प्राथमिक शाखा प्रमुख

विश्व सेवाको कुरा गर्नु सजिलो छ तर विश्व सेवा गर्नु गम्भीर छ । शिक्षकहरू आमाबाबु आफ्ना परिवार कुटुम्ब सबैलाई छोडेर ससारको सेवा गर्छु भनेर आउंछन्, तर सधमा एउटा सानो ससार बनाएर त्यसमा मस्त रहन्छन् । यस भन्दा बाहिर कोही मरिरहेछ वा वाँचिरहेछ यसको केही परवाह हुँदैन । आज मेरो सधमा हजारौं शिक्षकहरू छन् ।

आ. कु. विद्यापीठ परिवारको स्वास्थ्य सेवा

तर यिनीहरूको कैयौं संसार छन् । यो कस्तो तुच्छता वा क्षुद्रता हो । यदि यिनीहरू यसरी नै संकुचित भइरहे भने, यिनीहरूको साधुता संसारमा कुन काम, कुरामा आउछन् ? छन छन असाधुता बढी संसारको लागि बोझ हुन्छ ।

आज म आनन्द सित विहारमा घुमिरहेको थिएँ । घुम्दा घुम्दै म यस्तो ठाउँमा पुगे जहाँ एउटा भिक्षु पाँडा सहन नसकी ठूलो ठूलो स्वरमा कराईरहेको थियो । उसलाई पेटको रोगले सताईरहेको थियो । तर अरू कोही भिक्षु उनको सेवा गर्न आएनन् । उसको शरिर गनाईरहेको थियो । उसको स्वास्थ्य यति कमजोर भइरहेको थियो कि पिसाब गर्नलाई समेत उ उठन सक्दैनथ्यो । उसको यो दशा देखेर मलाई साह्रै दुःख लाग्यो । भिक्षुहरूको स्वार्थ बृत्ति माथि मन कस्तो कस्तो भएर आयो ।

मैले उसलाई आनन्दको हातबाट पानि छन्याउन लगाई आफ्नै हातले नुहाई दिएँ । सफा लुगा फेरी दिएर पलंगमा सुताई दिएँ । यस पछि मैले भिक्षुहरूलाई बोलाएर उनीहरूलाई स्फाएँ । भिक्षुहरू तिमोहरूको आमा बाबु छैनन् बाबु भाइ छैनन् । आफ्ना नातादारहरू छैनन् । तिमिहरूले एउटाले अर्कोलाई सेवा गरेन भने अरू कसले सेवा गर्ला ? अलि सोचेर हेर, तिमोहरू संसारको सेवा गर्नुलाई घरबाट बाहिर निस्केर आयौ । यदि तिमोहरूले भिक्षुहरूको नै सेवा गर्न सकेनौ भने फेरि कसको सेवा गर्न सक्छौ ? सोचेर हेर, यसरी स्वार्थी भएर तिमिहरू श्रमण वा भिक्षु बन्न सक्दैनौ र कसैले भन्ने पनि छैन । प्रस्तुत अनुवादको डायरी नुग पुस्तकबाट अनुदित । सं०

समाचार

बडा दशै र तिहारको लामो विदा पछि यही २०३६ कात्तिक ६ गते देखी पुनः विद्यालय सञ्चालन भएको छ । श्री लंकाबाट आउनु भएका भिक्षु नारद महास्थविर यही २०३६ कात्तिक ९ गते आनन्द कुटी विद्यापीठमा आगमन हुँदा उहाँको सम्मानमा स्वागत समारोहको आयोजना गरीएको थियो । उक्त स्वागत समारोहमा सर्व प्रथम विद्यापीठका प्र.अ.ले स्वागत भाषण गर्नु भएको थियो । त्यस पछि भिक्षु नारद महास्थविरले धर्मदेशनामा नेपाल का उपकारी राज कुमार महासत्त्वले नम्रामा (नम बुद्ध) भोका बघिनिर त्यस्का बच्चाहरूलाई आफ्नो मासु र रगत खुवाएको अनुकरणीय उदाहरणको उल्लेख गर्नु भयो । त्यस समारोहको अन्तिममा विद्यापीठका सुपरीवेक्षक श्री न्हुछे बहादुर बज्राचार्य ले विद्यापीठका तर्फबाट धन्यवाद तथा उपहार चढाउनु भयो । सो समारोहमा माध्यमिक स्तर का विद्यार्थी र विद्यालयका शिक्षक, शिक्षवर्ग का उपस्थिति थिए ।

आ. कु. वि. गुठीको आजीवन सदस्य

रु. ३०३/- दिई आनन्दकुटी विहार गुठीका आजीवन सदस्य हुनु भएका महानुभावहरू :-

सानुरत्न स्थापित

लक्ष्मी हेरा "

लक्ष्मी गोभा "

रजनी गोभा "

द्वारिका प्रशाद मानन्धर

बौद्ध गतिविधिः—

आनन्दकुटीमा नारद महास्थविर

विश्वप्रख्यात श्रीलंका वासी भिक्षु नारद महास्थविर २०३६ आश्वीन ३१ गते आनन्दकुटी विहारको निमन्त्रणा मा काठमाडौं आइ पुनु भयो । हाल वहाँ आनन्दकुटीमा हुनुहुन्छ । यो वहाँको नेपाल आगमन छैठौं पटक हो । वहाँ पहिलो पल्ट २००२ सालमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको अनुरोधमा नेपाल आउनु भएको थियो । वहाँको आगमनको फलस्वरूप तत्कालीन श्री ३ जुद्धशम्सेर द्वारा देश निकाला गरेका थेरवादी भिक्षुहरू फेरि नेपालमा प्रवेश गर्न पाएको थियो ।

भिक्षु नारद महास्थविर युरोपका धेरै जसो प्रमुख देशहरू जस्तै अमेरिका, इंग्लैण्ड, फ्रान्स, जर्मनी, अस्ट्रेलिया, बेल्जिएम, ब्राजिल र अफ्रिका तथा जापान, चीन, थाइलैण्ड, मलेशिया, इन्दोनेशिया, वियतनाम, लाओस, कोरिया, बर्मा, भारत, नेपाल आदि दर्जनौं देशहरू भ्रमण गरी सक्नु भयो ।

आनन्दकुटीमा धर्मदेशना

स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा २०३६ आश्वीन २० गते देखि कार्तिक ६ गते सम्म भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरबाट बुद्धकालीन श्रावक पुस्तकको व्याख्या गर्दै रूपमा बौद्ध शिक्षा दिइएको थियो ।

कार्तिक ७ गते देखि १८ गते सम्म विश्व प्रख्यात पूज्य भिक्षु नारद महास्थविरबाट प्रतीत्य समुत्पादको विषयमा धर्मदेशना भयो ।

पवारण उत्सव

२०३६ आश्वीन १९ गते कार्तिक पुर्णिमाको दिन स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा वर्षावास सम्पन्न

भएको पवारण उत्सव विधिपूर्वक सम्पन्न भयो ।

उक्त पवारण उत्सवमा वयोवृद्ध सनै भन्दा जेठो भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर प्रमुख काठमाडौं उपत्यका भित्र रहेका सबै जसो विहारमा वर्षावास बस्नु भएका भिक्षुहरू सम्मिलित थिए ।

बिहान ७ बजे देखि स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन, ८ बजे भिक्षु कुमार काश्यपद्वारा शील प्रदान र भिक्षु अश्वघोष द्वारा बुद्धपूजा भयो । त्यसपछि श्री प्रकाश वज्राचार्य द्वारा मरणानुस्मृति बारेमा कविता पाठ भयो ।

जन्मोत्सव

बर्माबाट आउनु भएको अनगारिका दो० पञ्जाचारी गुरुमाँको जन्मदिनको उपलक्ष्यः कार्तिक पूर्णिमाको दिन आनन्दकुटी विहारमा भव्यरूपमा वहाँको जन्मोत्सव मनाइएको थियो । उक्त जन्मोत्सवमा उपस्थित भएका पाँच, छ सय उपासक उपासिकाहरूलाई जलपान भोजन संग्रह धर्मकीर्ति विहारको तर्फबाट भएको थियो ।

सबै भिक्षुगण र अनगारिका वर्गलाई दो० पञ्जाचारी अनगारिका (भिक्षुणी) बाट दान दक्षिणा दिइयो । दुवै वर्गलाई कल्पवृक्ष दान दिने कार्यक्रम पनि रमाइलो वातावरणमा सम्पन्न भयो ।

उक्त अवसरमा बर्माबाट आउनु भएको दो० पञ्जाचारीले भन्नुभयो यस पल्ट जन्मोत्सव मनाउन नपाउने भयो भन्ने ठानेकी, किन भने बर्मा सरकारले पैसा दिएर पठाएन । तर नेपाली बौद्ध उपासक उपासिकाहरूले दान दिएको पैसा जम्मा गरेर आशातीत राम्रोसँग जन्मोत्सव आनन्दकुटी विहारमा मनाउन पाउँदा सारै हर्ष लागेको छ । यो यहाँहरूको सहयोगको द्योतक मात्र हो ।

पहिले पहिले नेपाली भिक्षुहरूद्वारा र आफनै चेली-हरूले नेपालमा पर्याप्त मात्रमा बुद्ध धर्मको प्रचार गरि राखेका छन् । तैपनि मैले बुद्धले देखाउनु भएको निर्वाणको बाटो ध्यान भावनाको कुरा यहाँ आएर प्रचार गर्ने अबसर पाएकोमा खुसी लागेको छ ।

बर्मा र नेपालको मैत्री सम्बन्ध

उक्त अवसरमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले नेपाल-बर्मा मैत्री सम्बन्ध बारे चर्चा गर्नु हुँदै भन्नुभयो- अधिकांश नेपाली भिक्षुहरूको गुरु बर्मा निवासि पूज्य चन्द्रमणि महास्थविर हुन् । नेपाल-बर्मा मैत्री सम्बन्धको शुरूआत वहाँबाट नै भएको हो । नेपालमा थेरवादी बुद्ध धर्म प्रचारमा भिक्षु चन्द्रमणि महास्थविरको ठूलो हात छ ।

धर्मकीर्ति विहारका संस्थापिका धम्मवती अनगरिकाले निमन्त्रणाको साथै हवाइजहाजको टिकट पनि पठाए र आफनी गुरुमाँलाई नेपालमा बोलाइ ध्यान भावनाको माध्यमबाट बुद्ध धर्म प्रचार गराएको दोश्रो नेपाल-बर्मा मैत्री सम्बन्धको मसला हुन पुगेको छ । यसरी कृतगुण स्मरण गरी कतव्य पालन गर्नु कृतज्ञता गुण धर्म हो ।

दो० पञ्जाचारी उपासिका बर्माका मोलमिन प्रान्त-स्थित खेमाराम विहारको अधिपति हुन् । बुद्ध धर्म प्रचार गर्ने काम केवल भिक्षु हरूबाट मात्र हुने काम होइन, आइमाइहरूबाट पनि हुन सक्छ भन्ने ज्वलन्त उदाहरण दो० पञ्जाचारी र वहाँकी चेली धम्मवती हाथो अगाडि मौजूद छन् ।

नेपालमा बुद्ध धर्मको बारेमा चर्चा गर्नु हुँदै भिक्षु अमृतानन्द ज्यूले भन्नु भयो- बुद्धशासन चिरस्थाइको लागि ग्रन्थधुरको प्रचार हुनु अर्थात बुद्ध धर्म तथा पालि त्रिपिटकको अध्ययन को व्यवस्था हुनु अत्यावश्यक छ । ग्रन्थधुर बलियो नभइकन

विपस्सना धुर (ध्यान भावना) बलियो हुन सक्तैन । हिजो आज बुद्ध पूजा र उपदेश माध्यमबाट बुद्ध धर्मको प्रचार भएता पनि नेपालमा थेरवादी बुद्धशासनको जड बलियो भएको छैन । बौद्ध समाजको जग पनि बलियो छैन ।

भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले राणा कालमा भिक्षु-हरूलाई देश निकाला गरेको र जेलमा थुनिएको थियो भन्नु हुँदै आफु (भिक्षु अमृतानन्द) पनि भिक्षु हुँदा भोजपुरको जेलमा बसेको चर्चा गर्नु भयो । सारा नेपाली बौद्ध समाज कमजोर हुँदै आएको छ ।

नेपालमा थेरवादी बुद्ध धर्मको पुनर्स्थापना गर्नमा, भिक्षु प्रज्ञानन्द, भिक्षु धर्मलोक, बौद्ध ऋषि महाप्रज्ञा (तथा भिक्षु अमृतानन्द) आदि ०० भिक्षुहरूले ठूलो तपस्या गर्नु परेको थियो । तर भिक्षुहरूमा गुणात्मक उन्नति भएमा मात्र बुद्ध धर्म चिरस्थायि हुन सक्छ । नियम बनाएर मात्र पुग्दैन, आफु पनि नियममा बस्न सके मात्र सकारात्मक बुद्ध धर्म प्रचार हुन्छ ।

तर आज भोलि धर्मकीर्ति विहारबाट जुन रचनात्मक ढंगले बुद्ध धर्मको प्रचार भइ रहेको छ, त्यो प्रेरणादायि र प्रशंसनीय छ भन्नु भयो । अन्तमा दो० पञ्जाचारी गुरुमाँको दीर्घायु र मुस्वास्थ्य कामना गर्नु भयो ।

बर्मावास उत्सव सम्पन्न

आनन्दकुटी विहारमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर, भिक्षु महानाथ, भिक्षु कुमारकाश्यप, आसामका भिक्षु शोभन वर्षावास बस्नु भएको उपलक्षमा २०३६ आश्वीन २१ गते का दिन रत्नमाया वज्राचार्य उपासिका को दायिकत्वमा भिक्षुसंघलाई कठिन चीवर दान दिने पुण्यकार्य भव्य रूपमा सम्पन्न भयो । भिक्षु प्रज्ञानन्द समक्ष शील प्रार्थना र बुद्ध पूजा पछि रत्नमाया उपासिका द्वारा कठिन चीवर दान सम्पन्न भयो ।

उक्त अवसरमा भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरले कठिन चीवर महोत्सवको महत्त्व बारेमा प्रकाश पार्नु हुँदै भन्नु भयो-

यो कठिन चीवर उत्सव सम्पन्न हुनलाई कुनै विहारमा भिक्षुको वर्षावास हुनै पर्छ, अखण्डरूपमा नियम पालन हुनु पर्छ, वर्षको एक बार र एउटा विहारमा एक पटक मात्र हुन सक्छ । 'इच्छा र श्रद्धा हुने बेला नहुने पुण्यकार्य' भएकोले नै यस पुण्य उत्सवलाई कठिन महोत्सव भन्छन् ।

भोजनोपरान्त आनन्दकुटीस्थित सीमागृह (भिक्षुहरूको विनय कर्म गर्ने विशेष घर)मा भिक्षु संघ जम्मा भइ वर्षावास बसेका मध्ये सबै भन्दा कान्छो आसामका भिक्षु शोभनलाई कठिन चीवर दिने भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको प्रस्ताव सर्वसम्मतिमा सन्तर्पण भए पछि कठिन चीवर दान कार्य सम्पन्न भयो ।

सुदर्शन विहार

२०३६ आश्वीन २३ गते बनेपा सुदर्शन विहारमा भिक्षु बोधिसेन वर्षावास बस्नु भएको उपलक्षमा कठिन (चीवर) महोत्सव भव्य रूपमा सम्पन्न भयो । वकुटोल श्री विकुरत्न शाक्यको घर बाट भिक्षु संघ र उपासक उपासिका समूह सम्मिलित भइ कठिन चीवर यात्रा भएको थियो ।

विहानै स्थानीय बहि ज्ञानमाला भजन र शील प्रार्थना पछि बुद्धकाजी रंजित द्वारा स्वागत भाषण भयो । तत्पश्चात भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर द्वारा बुद्ध पूजा र बंगला देशका महास्थविर अगवंश द्वारा कठिन महोत्सव बारे धर्म देशना सम्पन्न भयो । भोजनोपरान्त नदीमा गएर भिक्षु संघद्वारा भिक्षु बोधिसेनलाई कठिन चीवर दान दिइयो । सुदर्शन विहारको तर्फबाट उपस्थित सबै

उपासक उपासिकाहरूलाई जलपान भोजन संग्रह भएको थियो । कल्पवृक्ष दान पनि भएको थियो ।

ध्यानकुटी विहार

भिक्षु अश्वघोष र भारतका भिक्षु प्रज्ञारत्न वर्षावास बस्नु भएको उपलक्षमा २०३६ आश्वीन २४ गते बनेपा ध्यानकुटी विहारमा कठिन (चीवर) महोत्सव भी भक्त मानन्धरको दायकत्वमा रमाइलो वातावरणमा सम्पन्न भयो ।

बंगला देशका भिक्षु अगवंश महास्थविर समक्ष पंचशील प्रार्थना पछि मीना शोभा शाक्य द्वारा स्वागत भाषण भयो र भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविरबाट बुद्धपूजा पछि भिक्षु विवेकानन्द महास्थविरले वर्षावास बस्नुपर्ने नियमको बारे विस्तृत रूपमा व्याख्या गर्नु भयो । अन्तमा उपस्थित सबै उपासक उपासिकाहरूलाई भोजन संग्रह भयो ।

श्रीघः विहार

आश्वीन २५ गते श्रीघः विहारमा भिक्षु ज्ञान सागर वर्षावास बस्नु भएको उपलक्षमा श्रीमती मिठाई उपासिकाको दायकत्वमा बुद्ध पूजा र कठिन चीवर दान पुण्यकार्य सम्पन्न भयो ।

शाक्यसिंह विहार

गत आश्वीन २७ गते शाक्यसिंह विहारमा भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको वर्षावास सम्पन्न भएको उपलक्षमा कुशीनगर वासी भिक्षु ज्ञानेश्वरको दायकत्वमा नेपाली भिक्षुहरूको पूज्य गुरु दिवंगत चन्द्रमणि महास्थविरको पुण्य स्मृतिमा कठिन महोत्सव अभूतपूर्व रूपमा सम्पन्न भयो । ललितपुर वकुबहाल टोलमा विशेष रूपमा सजा-

एको मन्त्रा बर्माको संस्कृति अनुसार भिक्षु ज्ञानेश्वरको निमन्त्रणामा देवराज इन्द्रको आगमन पछि कठिन उत्सवको सुरक्षाको लागि इन्द्रको आज्ञा अनुसार पूर्व दिशाका राजा कृत्तराष्ट्र, दक्षिण दिशाका विरुल्हक, पश्चिमका विरुपाक्ष र उत्तरका कुवेरहरूको आगमन पछि निर्विघ्न पूर्वक कठिन चीवर महोत्सव सम्पन्न भयो ।

उक्त अवसरमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले उपदेश दिनु हुँदै भन्नु भयो— नेपालका धेरै जसो भिक्षुहरूको गुरु बर्मा निवासी पूज्य भिक्षु चन्द्रमणि महास्थविरको शिष्य कुशीनगर विहारका अधिपति भिक्षु ज्ञानेश्वर नेपाल सम्म आउनु भइ कठिन चीवर महोत्सव गर्नु भएको हर्षको कुरो हो । तर हामीहरू कुशीनगरमा गइ यस्तो उत्सव गर्नु पर्ने थियो, त्यसो हुन सकेन । जे होस कुशीनगरमा धेरै वर्ष सम्म बसेर नेपालमा थेरवाद बुद्ध धर्म प्रचारको मूल श्रोत हुनु भएका पूज्य चन्द्रमणि महास्थविर प्रति हामी नेपाली बौद्ध कृतज्ञ हुनु पर्छ ।

भोजनो परान्त श्री सुमंगल विहारको सीमागृहमा भिक्षु संघको तर्फबाट वयोवृद्ध भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरलाई विधिवत कठिन चीवर अर्पण भयो ।

चन्द्रमणि महास्थविरको प्रतिमा

उक्त भिक्षु संघको सभामा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले नेपाली भिक्षुहरूको तर्फबाट दिवंगत गुरु पूज्य चन्द्रमणि महास्थविरको प्रतिमा कुशीनगरमा स्थापना गर्ने प्रस्ताव सर्व सम्मतिबाट पारित भयो ।

कुशीनगरलाई चन्दा

नेपालका धेरै जसो भिक्षुहरूका आचार्य अर्थात् गुरु हुनु भएका स्वर्गीय चन्द्रमणि महास्थविरको एक प्रतिमा कुशीनगरमा स्थापना गर्नेको लागि कुशीनगरबाट आउनु

भएको भिक्षु ज्ञानेश्वरलाई निम्न रूपले आर्थिक सहायता दिएको समाचार छ ।

भिक्षुहरूको तर्फबाट	— ने. रू. ५,९०१।-
अनागारिकाहरूबाट	— ने. रू. १,५२६।-
उपासकहरूबाट	— ने. रू. १,१३५।-
आ. कु. वि. गुठिबाट	— ने. रू. ७,५००।-
आ. कु. दा. सभाबाट	— ने. रू. ४,०००।-

ने. रू. २०,१६२।-

मुनि विहार

भक्तपुर मुनि विहारमा भिक्षु महेन्द्र वर्षावास बस्नु भएको उपलक्षमा २९ आश्वीनमा अष्टपरिषकार दान गरी वर्षावास उत्सव सम्पन्न भयो ।

उक्त अवसरमा भिक्षु महेन्द्रले बुद्ध पूजा र भिक्षु अश्वघोषले धर्म देशना गर्नु भएको थियो ।

भिक्षु ज्ञानेश्वरले बोल्नु हुँदै भन्नु भयो नेपालमा यत्ति गहिरो ढंगले बुद्ध धर्म प्रचार र प्रसार भएको छ र जन मानस प्रभावित भएको छ भन्ने विश्वास थिएन । अहिले यहाँ आएर बौद्ध गतिविधि र बौद्ध विहार मन्दिरहरू जहाँ पनि देख्न पाउँदा आफु सारै प्रभावित भएको कुरा प्रकाश पार्नु भयो । श्री सम्यकरत्न र रामकृष्ण वैद्यले पनि बोल्नु भएको थियो ।

बौद्ध समकृत विहार

भिक्षु विवेकानन्द उक्त विहारमा वर्षावास बस्नु भएको उपलक्षमा आश्वीन ३० गतेको दिन विहानै देखि चीवर नगर परिक्रमा गरी कठिन चीवर दान दिने कार्य सम्पन्न भयो ।

भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर ममक्ष शील प्रार्थना पछि भिक्षु विवेकानन्द द्वारा बुद्ध पूजा र भिक्षु कुमार काश्यपले धर्म देशना गर्नु भयो । श्री संघरत्न शाक्यले पनि बोल्नु भयो । उक्त अवसरमा कल्पवृक्ष दान पनि भएको थियो ।

गण महाविहार

भिक्षु सुबोधानन्द, भिक्षु प्रज्ञारश्मि, भिक्षु सुदर्शन, भिक्षु शासनपालहरूको उक्त विहारमा वर्षावास बस्नु भएको उपलक्षमा २०३६ कार्तिक १२ गते कठिन महोत्सव सम्पन्न भयो ।

महापरित्राण

दिवंगत जुजुभाइ शाक्यको पुण्यस्मृतिमा २०३६ आश्वीन १९ गते कार्तिक पूर्णिमाको दिन जनबहाल चोक बजारमा भिक्षु संघद्वारा महापरित्राण पाठ सम्पन्न भयो । उक्त परित्राण पाठ पुण्यकार्य श्री तीर्थमुनि शाक्य र श्रीमती नानि शाक्यहरूको आयोजकत्वमा भएको थियो ।

शिवमार्गी र बुद्धमार्गी

उक्त अवसरमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले महापरित्राणको व्याख्या गर्नु हुँदै भन्नु भयो— हामी कहाँ हिन्दू शब्द हिन्दूस्थान बाट आएको हो । यो ब्राह्मणहरूको देन हो । हामी कहाँ राणा कालमा शिवमार्गी र बुद्धमार्गी भन्ने चलन थियो । यो इतिहासको कुरा हो ।

वहाँले भन्नु भयो भिक्षुहरू कसैको लाभलाई हानि र नुकसान पुऱ्याउन होइन र कसैको सिरा लुटनलाई होइन । पहिले पहिले वज्राचार्यहरू र ब्राह्मणहरू भन्थे र ठान्थे भिक्षु धर्म नयाँ भनेर । अब नयाँ ठान्दैनन् । भिक्षु सुदर्शनले पनि परित्राणको विषयमा उपदेश दिनु भयो ।

किण्डोलमा बुद्धपूजा

धर्मकीर्ति विहारको आयोजनामा स्वयम्भूस्थित

किण्डोलमा निमित्त महापरिनिर्वाण विहारमा २०३६ आश्वीन २० गते भव्यरूपमा बुद्धपूजा भएको थियो । प्रारम्भमा श्रीव ज्ञानमाला मण्डल द्वारा ज्ञानमाला भजन भयो । शीलः-प्रार्थना र धम्मवती अनगारिकाको स्वागत भाषण पछि भिक्षु अश्वघोष द्वारा बुद्ध पूजा भयो । विरति अनगारिकाले बोल्नु भए पछि भिक्षु कुमार काश्यपले उपदेश दिनु भयो । उक्त विहारको तर्फबाट उपस्थित उपासक उपासिकाहरूलाई जलपान संग्रह भयो । अन्तमा श्री प्रकाश वज्राचार्यले धन्यवाद दिनु भयो ।

साप्ताहिक महापरित्राण

भोजपुर, पाल्पा, तान्सेन र बूटवल पछि काठमाडौँमा पहिलो पलट आश्वीन २७ गते देखि कार्तिक ३ गते सम्म स्थानीय चसाँदमा भिक्षुहरू द्वारा महापरित्राण पाठ सम्पन्न भयो । उक्त अवसरमा भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरले शील प्रदान गर्नु भयो । स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन पछि भिक्षु सुदर्शनले महापरित्राण धर्म देशना गर्नु भयो ।

३ कार्तिकको विहान बुद्ध पूजा, अष्टपरिष्कार कल्पवृक्ष दान आदि पुण्य कार्य श्री हर्ष बहादुर मानन्धर, श्री चन्द्र बहादुर मानन्धर तथा लक्ष्मी मानन्धर परिवारहरूको आयोजकत्वमा भएको थियो ।

अर्को साप्ताहिक महापरित्राण

नेपाल सम्बत १९०० नयाँ वर्षको उपलक्ष्यमा गण महाविहारमा ५ कार्तिक २०३६ देखि कार्तिक १२ सम्म भिक्षुहरू द्वारा महापरित्राण पुण्य कार्य रमाइलो वातावरणमा सम्पन्न भएको समाचार छ ।

यस महापरित्राणको विशेषता के छ भने अरू महापरित्राणको आयोजना व्यक्तिगत परिवारमा मात्र सीमित

हुन्छन् । तर यस पल्ट भने ८१ जना श्रद्धावान दाताहरूको आयोजनामा भयो । कार्यक्रममा भिक्षु सुदर्शनले महा-परित्राणको बारे व्याख्या गर्नु भयो ।

लुम्बिनीमा बौद्ध गोष्ठी

लुम्बिनी विकास समितिको आयोजनामा कार्तिक १८, देखि २० गते सम्म लुम्बिनीमा बौद्ध गोष्ठी हुने भएको छ ।

विषय:-

- १) बुद्धधर्म र जनमानस
- २) नेपालमा बुद्धधर्म
- ३) बुद्धधर्म र विश्वशान्ति
- ४) बुद्ध र नारी समाज

त्रिशूली

सुगतपुरबिहारमा २५२३ सालको वर्षावास गतसाल ऊँ भिक्षु मेघङ्करज्यू वस्नु भयो । वर्षावास ३ महिनामा प्रतिदिन स्थानीय उपासक उपासिकाहरू भेला भई बुद्धपुजा र भिक्षु मेघङ्करज्यू बाट धर्मदेशना सम्पन्न गरी वर्षावास समाप्तिका दिन बुद्धपुजा गरी चीवरादि दान गरी पुण्य संचय गरियो ।

सकल देश विदेश वासि पिन्त

नेपाल सम्बत् ११००

न्हू दँया भिन्तुना

पञ्च नारायण अष्ट नारायण

(रेली, वि. यस्. ए. हिरो, हिन्द बाइस्कल पसः)

भिक्षु अमृतानन्द द्वारा सम्पादित

बौद्ध साहित्यका अमूल्य रत्नहरू

१) बुद्धकालीन ब्राह्मण अप्राप्य	भाग १	७१-	(पृ. ५०४)
२) बुद्धकालीन गृहस्थीहरू	"	८-	(पृ. ५८१)
३) बुद्धकालीन राजपरिवार	"	१०/-	(पृ. ६६५)
४) बुद्धकालीन महिलाहरू	"	८/-	(पृ. ५५६)
५) बुद्धकालीन परिव्राजकहरू	"	१६/-	(पृ. ७६६)
६) बुद्धकालीन श्रावक-चरित	"	६/-	(पृ. ३७८)
७) बुद्धकालीन श्राविका-चरित	"	२२/-	(पृ. १००६)
८) बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव	"	१८/-	(पृ. ६६८)
९) बुद्धकालीन प्रेतकथा	"	१०/-	(पृ. ३८२)
१०) बुद्धकालीन विमानकथा	"	१२/-	(पृ. ४०४)
११) बुद्धकालीन ग्रन्थहरूको विषय सूची	"	५/-	
१२) बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-२	"	१५/-	(पृ. ५४३)
१३) बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-३	"	१७/-	(पृ. ६१७)
१४) बुद्धकालीन गृहस्थी भाग-२	"	१५/-	(पृ. ६२४)
१५) बुद्धकालीन गृहस्थी भाग-३	"	१५/-	(पृ. ६२४)

प्रतीक्षामा जातक संग्रह भाग-१

यो पुस्तक पाइने ठेगाना : आनन्दकुटी, स्वयम्भू, हेराकाजी सुइका, नागबहा ललितपुर